

ЛІНГВОКОМУНІКАТИВНІ ЦІННОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

К. П. СЕРГІЄНКО,

викладач кафедри англійської мови та перекладу

Київський національний лінгвістичний університет (м. Київ)

E-mail: stareach@mail.ru

Анотація. У зв'язку із зростанням нових вимог до якості міжкультурного комунікативного процесу досягнення взаєморозуміння є можливим за умови врахування лінгвальних та екстралінгвальних засобів, які пояснюють культурні, соціальні та етнічні відмінності у спілкуванні різних країн. Мета статті – визначити і порівняти лінгвокомунікативні цінності української і англійської культури. У результаті дослідження з'ясовано, що українська лінгвокомунікативна спільнота вирізняється кордоцентричністю, духовністю, інтровертованістю, яка означає спрямованість на себе, допитливістю та емоційністю. Лінгвокомунікативними цінностями англійців є стриманість, рівне ставлення до будь-яких суб'єктів комунікації, дистантність, або автономія особи, яка є складовою концепту лінгвоконцептосфери англійського народу НЕДОТОРКАНІСТЬ (PRIVACY).

Ключові слова: лінгвокомунікативні цінності української культури, лінгвокомунікативні цінності англійської культури, особиста автономія, концепт НЕДОТОРКАНІСТЬ (PRIVACY), стриманість, рівність, інтровертизм, емоційність, кордоцентричність

Актуальність. Актуальність представленої роботи обумовлена зростанням ролі міжкультурної комунікації, зважаючи на розширення меж міжнародної співпраці; формуванням нових вимог до якості міжкультурного комунікативного процесу, спрямованого на досягнення взаєморозуміння, що є можливим лише за умови врахування не лише лінгвальних, а й екстралінгвальних засобів, які пояснюють культурні, соціальні та етнічні відмінності у спілкуванні різних країн.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Комунікативні цінності англійської культури досліджували такі науковці, як Дж. Барнс, А. Вержбицька, В. Г. Крисько, М. П. Любимов, Р. Д. Льюїс, Е. Майол, Д. Мілстед, В. Ощепкова, А. В. Павловська, Дж. Паксман, С. Г. Тер-Мінасова.

В українському мовознавстві цією проблематикою займалися С. Білокінь, В. Дорошенко, О. Кульчицький, В. Липинський, Є. Онацький, Б. Цимбалістий, М. Шлямкевич, П. Юркевич, В. Янів, Я. Ярема, С. Ярмусь, які вважають, що духовний світ українства вирізняється емоційнопочуттєвим характером, кордоцентричністю (від лат. *cordis* – «серце») та характеризується дуалістичною цілісністю несвідомого і надсвідомого, ірраціонального і розумового, почуттів і волі. Вершинною формою вияву української ментальності є духовність як квінтесенція свідомого творчого життя – служіння високим ідеалам істини, добра, краси і мудрості [12].

Мета дослідження – визначити і порівняти лінгвокомунікативні цінності української і англійської культури. Відповідно до мети дослідження перед нами поставлено такі **завдання**: 1) визначити лінгвокомунікативні цінності української культури; 2) визначити лінгвокомунікативні цінності англійської культури; 3) порівняти лінгвокомунікативні цінності української і англійської культури.

Мета і завдання роботи визначили застосування таких методів дослідження: описовий (при характеристиці зібраного теоретичного матеріалу), зіставний (для виявлення спільних і відмінних рис), дедукції (для достовірного умовиводу окремого положення із загальних), метод індукції (для узагальнення результатів спостережень на підставі вивчення окремих лінгвокомунікативних цінностей).

Результати. На відміну від цінностей англійської культури, серед яких дослідники найчастіше виділяють індивідуалізм, раціоналізм, незалежність, прагматизм, конкурентність, рівність, традиціоналізм, толерантність [5, с. 66], українську культуру, на думку дослідників, характеризують такі особистісні ознаки українців, як демократичність, любов до волі, емоційність, яка виявляється в любові до музики, наближеність українців до природи, культ жінки і сім'ї, релігійність, толерантність до інших народів, працьовитість, гостинність [9]. Ми можемо сказати, що ці цінності суттєво впливають на спосіб життя, на міжособистісні стосунки і, врешті решт, на мовленнєву поведінку і сукупність комунікативних стратегій української і англійської лінгвокультурних спільнот.

До лінгвокомунікативних цінностей, що роблять найбільший вплив на особливості поведінки людей, на англійський стиль комунікації, у першу чергу, на наш погляд, слід віднести цінності, які обумовлені соціально-культурним типом стосунків, це – дистантність, або автономія особи [5, с. 67].

Одним із ключових ціннісних концептів лінгвоконцептосфери англійського народу, що безперечно впливає на сукупність культурно маркованих мовних і мовленнєвих засобів є, на нашу думку, концепт *НЕДОТОРКАНІСТЬ (PRIVACY)*, що уособлює право людини на незалежність, особистісну автономію. В англійській мові на позначення цього концепту використовується спеціальне слово «*privacy*» («недоторканість, недоторканість приватного життя, секретність, інтимна сфера»), точний еквівалент якого відсутній не лише в українській, але і в інших європейських мовах, на що вказує, зокрема, сучасний англійський письменник-журналіст Дж. Паксман. На його думку, значущість поняття *НЕДОТОРКАНІСТЬ (PRIVACY)* настільки велика, що, на перший погляд, здається парадоксальним відсутність у країні закону з його регламентації. З іншого боку, пояснює він, законодавче затвердження якого-небудь поняття необхідне лише в суспільстві, в якому передбачається, що особа є другорядною по відношенню до держави. При цьому поняття *НЕДОТОРКАНІСТЬ (PRIVACY)* поширюється на всю структуру держави, починаючи від основ законодавства і закінчуючи будинками, в яких живуть англійці [10, с. 118].

Соціокультурна цінність, названа словом «*privacy*», є складовою лінгвоментальності англійців, в яких дуже добре розвинене відчуття особистої свободи і незалежності. Для підтвердження таких характеристик вдалим представляється твердження науковців: «Ким би не був той, хто назвав англійців “острівною расою”, він все рівно виявився правим лише наполовину. Кожен житель Англії – сам по собі свій власний острів» [8, с. 16]. Е. Майол та Д. Мілстед зазначають, що англійці дуже шанобливо ставляться до своїх прав, особливо до права на приватне життя і права на збереження «приватного простору». Вони пояснюють, що це такий простір довкола людини, в межі якого, якщо Ви людина вихована, вторгтися у жодному випадку не можна. Англійці неодмінно прагнуть

залишити між собою і сусідом по ескалатору хоч би одну сходинку, навіть якщо ескалатор переповнений, а в кінотеатрі, якщо можливо, сядуть так, щоб від сусідів їх відокремлювало вільне сидіння. І тут абсолютно ні при чому хвора боязнь запахів людського тіла; швидше, це продовження представлень англійців про те, що кожен з них «в своєму замку король» [8, с. 18].

Англійці вважають, що абсолютно неприпустимо сунути ніс в чужі справи. Зайва цікавість і допитливість з боку інших, скоріше за все, будуть сприйматися як нав'язливість або навіть образа. Не випадково іноземці вважають, що вираження «Як поживаєте?» – це питання, на яке неодмінно потрібно відповісти, завжди викликають у англійців деяку неприязнь і відчуження [8, с. 36].

Незважаючи на те, що українцям, на думку багатьох дослідників, властива така психологічна риса, як інтровертованість, специфіка вияву цієї соціопсихологічної характеристики полягає у тому, що вона означає не стільки занурення у себе, скільки спрямованість на себе. Такий почуттєвий інтровертизм потребує контакту з іншими людьми. Самотності українець не переносить. До шукання контакту стимулює прагнення самовияву, який мусить фокусуватися на зовнішньому об'єкті. Тому українець шукає соціального резонансу, потреби вислову [1].

На відміну від англійців українцям, на нашу думку, навпаки властива допитливість та цікавість, що проявляється весь час у повсякденному житті. Для українця поцікавитися справами іншої людини означає проявити до неї турботу, а аж ніяк не образити її, чи втрутитися в її особисту зону, територію.

Цінністю, не менш важливою в аспекті її впливу на лінгвокомунікативну поведінку англійців, є рівне ставлення до будь-яких суб'єктів комунікації (для індивідуалістичних культур взагалі характерна незначна вертикальна дистанція, або дистанція влади (*Power Distance*)). На нашу думку, така риса є похідною від *PRIVACY* – оскільки дистанціювання від іншого є певною перешкодою для асиметричної комунікації. Англійці, зокрема, уникають актів, що загрожують обличчю.

Шанобливе і уважне відношення до кожного, незалежно від статусу і соціального положення, є важливою рисою англійського стилю комунікації. Навіть за наявності асиметричних стосунків керівники не демонструють свою владу, а спілкуються з підлеглими на рівних, допускаючи і вітаючи неформальність в спілкуванні [5, с. 80]. М. Любімов стверджує, що англійські манери дихають свободою, яка є найважливішим компонентом національного характеру, в них присутнє відчуття власної гідності. Він говорить, що йому не довелося бачити, щоб високопоставлений англієць розмовляв зі своїм підлеглим зверху вниз, з боку це шаноблива бесіда двох рівноправних членів суспільства. Те ж саме ставлення і до секретаря, і до офіціанта, і до прибиральниці. Так, банкір з бродягою може довго і серйозно розмовляти, при цьому навіть вигляду не покаже, що той напівп'яний, балакучий тип його шалено бісить, навпаки, він, банкір, уважно ловитиме кожне слово співбесідника і схвально киватиме головою [7, с. 242–243].

Важливо відзначити, що подібне ставлення людини із вищим положенням до субординаційного суб'єкту не знижує, а, навпроти, підвищує її статус. У повсякденному спілкуванні демонстративне підкреслення високого статусу як самим його власником, так і людьми, які мають нижчий статус, тобто як зверху вниз, так і від низу до верху, що є характерним для української культури, в англійській є ознакою поганого тону. Само слово «*deference*» («повага»), за свідченням англійців, сприймається вже як застаріле. Рівність у стосунках

виявляється не лише у професійній сфері, але і у спілкуванні батьків з дітьми, вчителів з учнями, викладачів зі студентами і т. д. Поряд з *PRIVACY* зазначена культурна цінність також яскраво виявляється в комунікації [5, с. 81].

Іншою важливою психологічною ознакою, що суттєво впливає на стандарти мовленнєвої поведінки українців та англійців, є емоційність представників першої і стриманість другої лінгвокультурних спільнот.

Так, сучасні англійці вважають самовладання головним достоїнством людського характеру. Слова: «Уміє тримати себе в руках» – як нічого краще виражають девіз цієї нації. Чим краще людина уміє володіти собою, тим вона гідніша. У радості і у горі, при успіху і невдачі людина повинна залишатися незворушною хоча б зовні, а ще краще – якщо і внутрішньо. Англійця з дитинства привчають спокійно зносити холод і голод, долати біль і страх, приборкувати прихильності і антипатії [11].

Т.Лавиш та А.Русяєв стверджують, якщо англієць вважає себе представником вищого середнього класу, то він повинен тримати себе в руках, і лише вдома він може розслабитися і дати волю своїм почуттям, а на людях він повинен бути холодним, спокійним і зібраним, посміхатися і навіть жартувати [4, с. 9].

На відміну від англійців, українцям властиве виявлення своїх почуттів та емоцій. Дослідники зазначають, що в емоційному світі українців панує не холодний раціональний розрахунок «голови», а жагучий поклик «серця», – у зв'язку з цим говорять про кордоцентризм (від латин. «*cordis*» – «*серце*», «*centrum*» – «*центр кола*»; «*серце як єдність та цілісність людини*») української ментальності [2]. Ще однією відмінною рисою є те, що посмішка не є в Україні обов'язковою при зустрічі і/чи розставанні, тому не потрібно дивуватися, якщо у відповідь на Вашу посмішку українці не будуть посміхатися. Відсутність посмішки не означає небажання спілкуватися з Вами чи антипатію стосовно Вас [3].

Проте українці все ж мають добру і лагідну вдачу, якої вони навчають своїх дітей з дитинства. Ще з коліски дитина чує сповнені ніжності пестливі слова від мами чи бабусі, які навіюють спокійний рожевий сон. Ще не розуміючи змісту слів, немовля чує їхню лагідну заспокійливу мелодію, яка властива тільки пестливим словам, що йдуть від самого серця [6].

Висновки і перспективи. Отже, лінгвокомунікативні цінності української і англійської культури суттєво відрізняються. В той час як українській культурі властиві такі цінності, як чуттєвий інтровертизм, який потребує контакту з іншими людьми, емоційність, англійській культурі характерні такі цінності, як дистантність, стриманість, рівність.

Список використаних джерел

1. Абрамова І. Г. До проблеми української ментальності / І. Г. Абрамова. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/Vznu/fil/2008_1_2/2008-26-06/abramova.pdf
2. Ващак М. Особливості українського менталітету/ М. Ващак . – Режим доступу : <http://www.ualogos.kiev.ua/fulltext.html?id=1429>
3. Культурологія. Конспект лекцій / Режим доступу : <http://books.br.com.ua/themes/132/318>
4. Лавыш Т. А. В Англию с любовью / Т. А. Лавыш, А. Л. Русяев, В. С. Шахлай. – Мн.: ИРИ ООО «ЛистПлюс», 1997. – 96 с.
5. Ларина Т. В. Категория вежливости и стиль коммуникации. Сопоставление английских и русских лингвокультурных традиций /Л. В. Ларина. – М.: Рукописные памятники Древней Руси, 2009. – 507 с.

6. Лепеха Т. В. Українознавство: Навчальний посібник / Т. В. Лепеха. – Режим доступу : <http://litmisto.org.ua/?p=1265>)
7. Любимов М. Гуляния с Чеширским котом: мемуарэссе об английской душе / М. Любимов. – М.: Б.С.Г.-Пресс, 2004. – 608 с.
8. Майол Э. Эти странные англичане / Э. Майол, Д. Милстед. – М.: Эгмонт Россия Лтд, 2001. – 72 с.
9. Орбан-Лембрик Л. Б. Соціальна психологія / Л. Б. Орбан-Лембрик. – Режим доступу : http://pidruchniki.ws/1800010239161/psihologiya/natsionalna_svidomist
10. Паксман Дж. Англия. Портрет народа / Дж. Паксман. – СПб : Издательство: Амфора, 2009 . – 384 с.
11. Сухарева В. Психология народов и наций / В. Сухарева, М. Сухарева. – Режим доступу : <http://methods.ucoz.ru/publ/10-1-0-17>)
12. Ющишин О. І. Поняття національного характеру, ментальності і національної свідомості як інструмент культурологічного аналізу / О. І. Ющишин. – Режим доступу : http://iai.donetsk.ua/_u/iai/dtp/CONF/4_2004/articles/stat410.html

References

1. Abramova, I. H. Do problem ukrajinskoji mental'nosti [The Ukrainian Mentality Problem]. Available at: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Vznu/fil/2008_1_2/2008-26-06/abramova.pdf
2. Vashchak, M. Osoblyvosti ukrajinskoho mentalitetu [The Ukrainian Mentality Peculiarities]. Available at: <http://www.ualogos.kiev.ua/fulltext.html?id=1429>
3. Kulturologija. Konspekt lekcij [Culturestudy. Lecture Notes]. Available at: <http://books.br.com.ua/themes/132/318>
4. Lavysh, T. A., Rusjajev, A. L., Shahlaj, V. S. (1997). V Angliju s ljubovju [A sincere trip to England]. Minsk: ListPljus, 96.
5. Larina, T. V. (2009). Kategorija vzhlivosti I stil' kommunikacyi. Sopostavlenije anglijskih I russkih lingvokul'turnyh tradicyj. [Politeness category and communication style. The English and Russian lingvocultural tradition contrast]. Moscow: Rukopisnyje pamjatniki Drevnej Rusi, 507.
6. Lepeha, T. V. Ukrajinoznavstvo: Navchal'nyj posibnyk. [The Ukrainian Study. Studybook]. Available at: <http://litmisto.org.ua/?p=1265>)
7. Ljubimov, M. (2004). Guljanije s Cheshyrskim kotom: memuaresse ob anglijskoj dushe [A walk with a Cheshire cat: memoirs about the English soul]. Moscow: B. S. G.-Press, 608.
8. Majol, E., Milsted, D. (2001). Eti strannyje anglichane [These strange Englishmen]. Moscow: Egmont Rossija Ltd, 72.
9. Orban-Lembryk, L. B. Social'na psihologija [Social Psychology]. Available at: http://pidruchniki.ws/1800010239161/psihologiya/natsionalna_svidomist
10. Paksman, Dzh. (2009). Anglija. Portret naroda [England. The nation portrait]. St. Petersburg: Amfora, 384.
11. Suhareva, V., Suhareva, M. Psihologija narodov i nacyj [The nation and people psychology]. Available at: <http://methods.ucoz.ru/publ/10-1-0-17>)
13. Jushchyshyn, O. I. Ponjattya nacional'nogo harakteru, mental'nosti i nacional'noji svidomosti jak instrument kul'turologichnogo analizu [The national character, mentality and consciousness notion as a cultural analysis method]. Available at: http://iai.donetsk.ua/_u/iai/dtp/CONF/4_2004/articles/stat410.html

ЛИНГВОКОММУНИКАТИВНЫЕ ЦЕННОСТИ УКРАИНСКОЙ И АНГЛИЙСКОЙ КУЛЬТУРЫ

К. П.Сергиенко

Аннотация. В связи с новыми требованиями к качеству межкультурного коммуникативного процесса достижение взаимопонимания возможно при условии учета лингвальных и экстралингвальных средств, которые объясняют культурные, социальные и этнические отличия в общении разных стран. Цель статьи – определить и сравнить лингвокоммуникативные ценности украинской и английской культуры. В результате исследования выяснено, что украинское лингвокультурное сообщество отличается кордоцентричностью, духовностью, интровертностью, которая означает направленность на себя, любознательностью и эмоциональностью. Лингвокоммуникативными ценностями англичан являются сдержанность, равное отношение к любым субъектам коммуникации, дистантность, или автономия личности, которая является составляющей концепта лингвоконцептосферы английского народа НЕПРИКОСНОВЕННОСТЬ (PRIVACY).

Ключевые слова: лингвокоммуникативные ценности украинской культуры, лингвокоммуникативные ценности английской культуры, личное пространство, концепт НЕПРИКОСНОВЕННОСТЬ (PRIVACY), сдержанность, равенство, интровертность, эмоциональность, кордоцентричность

THE LINGUO-COMMUNICATIVE VALUES OF THE UKRAINIAN AND ENGLISH CULTURE

K. P.Sergiienko

Abstract. The growth of the new quality requirements to the intercultural communication aimed at achieving mutual understanding demands the consideration of extralinguistic and lingual means which explain the cultural, social and ethnic differences in communication with different countries. The purpose of the article is to determine and contrast linguo-communicative values of the Ukrainian and English culture.

Among the linguo-communicative values that have the greatest influence on the people behavior in the English communication style there is distance or personal autonomy. One of the key value concepts of the linguo-conceptology of the English people which undoubtedly affects the totality of culturally marked language and speech means is the concept PRIVACY that represents the human right to have independence, personal autonomy.

The socio-cultural value called by the word “privacy” is a constituent of the linguo-mentality of the Englishmen whose sense of personal freedom and independence is very well-developed. It is noted that the British respect their rights to have private life and private space.

Otherwise the Ukrainians are characterised as inquisitive and curious people. For the Ukrainians to find out everything how another person is means to show their concern but not to hurt or interfere in the latter’s personal space. More to that introversion focused on the need of social resonance, self-expression is a typical linguo-communicative value of the Ukrainian linguo-cultural community.

The equality and the respectful attitude to everyone, regardless a status and a social position are linguo-communicative values that influence the linguo-communicative behavior of the British.

Another important psychological feature that significantly affects verbal behavior standards of the Ukrainians and the British, is emotionality of the former and restraint of the latter linguo-cultural community.

It is noted that cordocentrism (Latin: “cordis” – the “heart”, “centrum” – “center of circle”; “the heart as the unity and integrity of the person”) is a linguo-communicative value of the Ukrainians which dominates in the Ukrainian mentality.

Another different feature for both cultures is a smile which is welcome among the British people and not obligatory among the other linguo-cultural community which is not a sign of a bad and rude behavior or attitude.

Thus, the linguo-communicative values of the Ukrainian and English cultures are significantly different. While the Ukrainian culture is characterized by such linguo-communicative values as sensitive introversion that requires a contact with other people, emotionality, cordocentrism, curiosity, for the English culture such linguo-communicative values as privacy, restraint, equality are typical. The prospect of the research is a comparative analysis of the English and Ukrainian business language linguistic means the use of which is caused by the linguo-communicative values of the Ukrainian and British linguo-cultural communities.

Key words: *the linguo-communicative values of the Ukrainian culture, the linguo-communicative values of the English culture, privacy, equality, restraint, introversion, emotionality, cordocentrism, curiosity*